

KĄCIK BIBLIOTEKARZA

TECHNIKI ZDOBIENIA JAJEK WIELKANOCNYCH



Malowanka, kraszonka, pisanka – najważniejszy symbol Świąt Wielkanocy. Nie każdy wie, że nasz kraj nie jest jednorodny pod względem zdobienia jajek, gdyż każdy region wypracował własne niepowtarzalne techniki i wzory zdobienia.

Święta Wielkanocne obchodzone dawniej jako święto Paschy znane były w chrześcijańskim świecie już od II wieku. Były to święta radosne, gdyż świętowane było Zmartwychwstanie Jezusa, ale jednocześnie były to ważne święta życia. **Takim symbolem życia znanym już w starożytnym Egipcie, Mezopotamii czy Grecji było jajko.** W mitach niektórych ludów z jajka miał powstać świat. Dlatego jajko jako symbol życia stał się też ważnym atrybutem świąt wielkanocnych.

W tradycjach wielu krajów jajka są w różny sposób ozdabiane, jednak to pisanki polskie i huculskie uważane są za najpiękniejsze. W Polsce tradycja zdobienia jaj sięga czasów średniowiecznych. W wyniku badań archeologicznych w Opolu odnaleziono znaleziska pisanek z X wieku. Nasz kraj

nie jest jednorodny pod względem zdobienia jajek, gdyż każdy region wypracował własne niepowtarzalne techniki i wzory zdobienia.

Najprostsze wykonywane jajka były to tzw. **malowanki, kraszanki** albo **byczki**, czyli **jajka barwione na jeden kolor, bez żadnych wzorów**.

Dawniej barwniki służące do ozdabiania jajek były pochodzenia naturalnego, gdyż nie było takiej dostępności chemicznych barwników, jak współcześnie. Gospodynie miały swoje własne sposoby na to jak sprawić, żeby jajko było kolorowe. Do dziś znanym i stosowanym, nawet w dużych miastach, naturalnym barwnikiem są **łupiny cebuli**, jajka ugotowane w takim wywarze nabierają koloru pomarańczowo – brązowego. Innym **barwiącym warzywem są buraki**, które nadają jajkom kolor bordowy. Dawniej jajka można było barwić na zielono (pędy zboża), czarno (kora dębowa, olchowa lub łupiny z orzecha włoskiego) czy fioletowo (kwiaty maku).

Inna technika zdobienia jajek popularna była głównie na Śląsku Opolskim. Tam wybitne **kraszonkarki** wykonywały jajka techniką wyskrobywania. Polegała ona na wyskrobaniu wzoru na zabarwionym jajku przy pomocy ostrej szpileczki, noża lub żyłki. Tradycyjne **kraszonki** opolskie miały najczęściej wzory kwiatowe. Była to technika bardzo trudna wymagająca wiele cierpliwości i precyzji.

Do ozdabiania jajek oprócz farb czy barwników można było też używać wycinanek z kolorowego papieru. Takie jajka znane były w regionach, gdzie popularna była wycinanka, np. w Łowiczu. Tam wycinankarki przed Wielkanocą ozdabiały jajka świątecznymi wycinankami w postaci kwiatów czy kogucików.

Z kolei na Kurpiach w Puszczy Białej jajka ozdabiano sitowiem i kolorową włóczką. Były to tzw. **oklejanki**. Z sitowia zdejmowano zewnętrzną warstwę i

wydobywano miękkie rdzeń rośliny nazywamy *duszą*. Ową duszą oklejano jajka używając do tego specjalnego kleju domowej roboty. Aby jajko było bardziej kolorowe dekorowano je dodatkowo kolorowymi nitkami wełnianymi.

Technika szpilkowa polegała na moczeniu szpilki w wosku i nakładaniu go na jajko, natomiast **technika lejkowa** na włożeniu wosku do lejka, ogrzaniu go nad świeczką, a następnie nałożeniu roztopionego wosku na jajko.

Popularnie mówiło się, że pisze się wzór na jajku, dlatego o takich jajkach mówiło się, że są to pisanki. Wosk szybko zasychał i następnie wkładano go do barwnika. Po wyjęciu okazywało się, że w miejscu, gdzie był zrobiony woskowy wzór barwnik się nie przyjął. Następnie można było zeskrobać wosk lub stopić go nad świeczką. Taki pisanki mogły być też różnokolorowe. Wtedy należało zaczynać barwienie od najjaśniejszych do najciemniejszych kolorów i stopniowo nakładać nowe wzory z wosku.

Zdobione jajka miały różne zastosowanie. Mogły służyć na prezent. Zdobieniem jajek zajmowały się głównie kobiety i one to dawały takie jajka w prezencie swoim dzieciom czy chrześniakom. Ponadto jajka dawały młode dziewczyny kawalerom. Wtedy na takich jajkach mogło pojawić się serduszko, imię chłopaka lub jakaś miłosa sentencja np. *„Kogo miłuję, temu pisankę podaruję”*. Gdy chłopak dostał takie jajko mógł się domyślać, że dziewczyna z pewnością się w nim kocha.

Jajka służyły też do zabawy, **szczególnie podczas Świąt Wielkanocnych**. Popularna była zabawa w bitki czy na wybitki. Polegała ona na toczeniu jajek do siebie i obserwowaniu, które jajko się stłucze. Posiadacz stłuczonego jajka przegrywał z osobą, której jako pozostało w całości. Inną odmianą tej zabawy było stukanie się czubkami jajek i tu podobnie osoba mająca „silniejsze” jajko wygrywała całą zabawę.

Jajko było ponadto ważnym elementem w **koszyczku święconym w Wielką Sobotę**. Takie poświęcone jajka nabierały jeszcze większych życiodajnych właściwości. Jajkiem tym dzielono się na początku wielkanocnego śniadania i wierzono, że zjadając takie jajko zapewniany sobie szczęście, zdrowie i pomyślność w nadchodzącym roku. Kawałki jajka dawano też do zjedzenia zwierzętom gospodarskim, aby lepiej się chowały. Ponadto skorupki jajek rzucano na pole w miejscu zasiewu, aby zboże lepiej obrodziło.

Tradycja zdobienia jajek dzisiaj

Robiąc w domu czy szkole pisanki warto pamiętać o **tradycji zdobienia jajek** i pokazać tradycyjne techniki pisankarskie. Pewnie kraszonki i jajka oklejane sitowiem może być trudno nam wykonać ze względu na brak potrzebnych materiałów, ale już pisanki i jajka oklejane wycinanką można spokojnie próbować zrobić. Przy oklejankach warto, żebyście sami wymyślili i zaprojektowali własny wzór, który następnie wytniecie z kolorowego papieru.

<https://www.muzeumrolnictwa.pl/muzeum/wystawy-stale/muzeum-pisanki>

<https://www.youtube.com/watch?v=EAV9uRZyDNc>

<https://www.youtube.com/watch?v=zo6FWbsXI5U>

<https://www.youtube.com/watch?v=xCO1Z1hdtCM>

<https://roadtripbus.pl/muzeum-pisanek-w-kolomyi/>

Wesołych Świąt!!!